

فهرست

۷	سخنی با خواننده.....
۱۱	پیشگفتار دکتر علی اکبر فرهنگی.....
۱۵	پیشگفتار مؤلف.....
۱۷	بخش اول: سیمای زن ایرانی در گردونه‌ی ادوار.....
۱۷	زن در ایران باستان.....
۱۸	زن و مشروطیت.....
۱۹	تأثیر انقلاب مشروطیت در بیداری زنان.....
۲۳	زن و تاریخ معاصر.....
۲۳	زن و انقلاب اسلامی.....
۲۷	بخش دوم: روزنامه‌نگاری و زنان در ایران.....
۳۱	بخش سوم: نشریات تخصصی زنان در تاریخ ایران.....
۳۲	دوره‌ی اول - نشریات زنان از اولین جریده تا آغاز مشروطیت.....
۳۳	دوره‌ی دوم - از اعلام مشروطیت تا کودتای ۱۲۹۹.....
	دوره‌ی سوم - از کودتای ۱۲۹۹ تا پایان حکومت رضاشاه ۱۳۲۰
۵۶	(دوره پهلوی اول).....
۹۱	دوره‌ی چهارم - از ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ش.....
۱۲۰	دوره‌ی پنجم - از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲.....
۱۲۶	دوره‌ی ششم - از پانزده خرداد ۱۳۴۲ تا اوجگیری انقلاب اسلامی ایران.....

دوره‌ی هفتم - از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ تا شروع جنگ عراق ۱۳۶۰ . ۱۴۰
دوره‌ی هشتم - از ابتدای جنگ ۱۳۶۰ تا پایان جنگ ۱۳۶۷ ۱۶۹
دوره‌ی نهم - از پایان جنگ ایران و عراق در ۱۳۶۸ تا خرداد ۷۶ ۱۷۹
دوره‌ی دهم - از آغاز دوره اصلاحات ۱۳۷۶ تا امروز (۱۳۸۰) و چند نشریه دیگر (۱۳۸۱) ۲۱۳
منابع و مآخذ ۲۶۷

سخنی با خواننده

اثری که پیش رو دارید، چهارمین کتاب چاپ اول از مجموعه کتابهای بخش مطالعات زنان است که انتشارات روشنگران و مطالعات زنان در سال جاری به انتشار آن اقدام کرده است. انگیزه ناشر در چاپ این اثر به دلیل نقش مهم و انکارناپذیری است که مطبوعات در سیر تحولات سیاسی-اجتماعی جهان ما بر عهده داشته‌اند.

اگر قرن بیست و یکم را که دو سال و اندی بیش نیست بر آن پایه‌ایم، قرن تنوع و تکثر رسانه‌ها و عصر اطلاعات نام نهاده‌اند، نباید از یاد ببریم که برای بیش از یک قرن و نیم، بار این مهم بر دوش مطبوعات بوده و اختراع ماشین چاپ بیشتر از آن که به در دسترس همگان قرار دادن کتاب کمک کرده باشد، به جهانی کردن اخبار و اطلاعات از طریق مطبوعات یاری رسانده است. علاوه بر اطلاع‌رسانی، رسالت مهم دیگر مطبوعات بیان افکار و نظرات نوین و تبلیغ اندیشه‌ها و جریانهای فکری، در سطوح گسترده و قابل دستیابی برای عموم بوده است. و باز از این فراتر، نگاه نقادانه مطبوعات به رویدادها و مسایل و مشکلات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی چه در روزمره‌گی و چه به صورت کلان، نویسندگان و تحلیل‌گران مطبوعات را به مقام «وجدان بیدار جامعه» ارتقا داده است.

شاید از همین رو، یکی از معیارهای سنجش آزادی در جوامع بشری در سراسر جهان، میزان آزادی مطبوعات است. و باز شاید به همین دلیل، هر

حزب، گروه و یا جریان فکری به محض آن که شکل گرفته و یا حتی هسته اولیه آن نطفه بسته است، به عنوان اولین گُنش عملی، به انتشار نشریه یا خبرنامه یا بولتن داخلی اقدام کرده است.

امروزه نیز به رغم وجود هزارها کانال تلویزیونی و ده‌ها هزار ایستگاه رادیویی و حضور ماهواره‌ها و رسانه‌ها الکترونیک نظیر اینترنت و ... بیشتر مردم جهان به ویژه در کشورهای پیشرفته، صبح خود را با خواندن روزنامه آغاز می‌کنند.

جنبش زنان نیز از این قاعده مستثنی نیست. اگر به تاریخچه مبارزات زنان جهان برای کسب حقوق انسانی و رفع تبعیضات جنسیتی بنگریم، در می‌یابیم که در هر جا که این حرکت شکل گرفته، حتی در مراحل آغازین، اولین اقدام، انتشار نشریه برای بیان مسایل و موانع و همچنین شناساندن اهداف و آرمانهای آتی بوده است.

اما در کشور ما، خبر و اطلاع‌رسانی قصه دیگری دارد. اینجا از دیرباز سرزمین فرهنگ شفاهی و شنیداری است. علاوه بر این، ساختار حکومتی به دلیل جدایی از مردم، پیوسته بنابراین داشته که بی‌خبری و فقدان آگاهی از تبلیغ کند و گسترش دهد تا مبادا مردم دریابند که آن چه بر آنان می‌گذرد، سرنوشت محتوم و برپیشانی نوشته شده نیست و از طاعت سرباز زنند و سالاران قدرت را از آرایکه به زیر کشند. بر همین مدار و روال، نه اخبار که احکام از سوی حاکمان توسط جارچیان بر محکومان که همان مردم باشند، ابلاغ می‌شد. این احکام (و نه اخبار) همیشه چیزی از مردم می‌ستاند و نه آن که حقی و یا بشارتی داده باشد. جالب آن که اولین روزنامه خبری نیز برخلاف سایر نقاط جهان نه در مطبوعه مردمی و به دست مردم که در دیوان‌خانه حکومتی و از سوی مقامات حاکمه انتشار یافت (وقایع اتفاقیه)

با توجه به چنین وضعیت و موقعیتی که بر جامعه مستولی بود، شاید بهتر بتوان به اهمیت و عظمت انتشار اولین نشریات ویژه زنان پی برد. بی‌شک زنانی

که جان و هستی خود را به قمار گذاشتند و خطر آگاه کردن زنان را پذیرا شدند و بار چنین رسالتی را بر دوش کشیدند، حقی بزرگ به گردن زن و مرد ایرانی دارند. در جامعه‌ای که زنان جایی جز اندرونی‌های بسته و زندانهای خانگی نداشتند و باسواد بودن گناه و خلاف محسوب می‌شد، در کشوری که حتی انقلاب مشروطه‌اش هم برای زنان دستاوردی نداشت و آنان را یعنی نیمی از پیکر جامعه را نادیده گرفت و در کنار جانیان و سفیهان و مجانبین و ورشکستگان به تقصیر از حقوق سیاسی و مدنی محروم کرد و صدای اعتراضی هم برنخواست، زنان دریادلی که برای اولین بار به شرح مصائب و کمبودها و رنج‌های زنان پرداختند، خود، قهرمانان واقعی و ملی ما بودند که با سلاح قلم به جنگ دیواندانی و عقب‌ماندگی رفتند و راه نابودی تلاش برای احقاق حقوق نداشته‌ی زن ایرانی را - اگر چه ناهموار - ساختند تا دیگران گشاده و هموارش سازند.

جا دارد که این شیر زنان را بشناسیم، نامشان و یادشان را گرامی داریم و تلاششان را ارج نهیم.

کتاب حاضر که به کوشش خانم صدیقه بیران فراهم آمده، در چنین راستایی جمع‌آوری و تالیف شده و تلاشی در جهت معرفی نشریات ویژه زنان از نخستین آن تا امروز است. لازم به یادآوری است که این اثر در آغاز پایان‌نامه فوق‌لیسانس نویسنده بود و ناشر تبدیل آن را به کتاب با افزوده‌هایی به نویسنده پیشنهاد کرد و با صبوری تاخیرها و وقفه‌های مراحل آماده‌سازی کتاب را که به دلیل مشغله‌ها و سفرهای متعدد نویسنده پیش آمد پذیرا شد تا عاقبت این مهم به انجام رسید انتشارات روشنگران و مطالعات زنان از خانم صدیقه بیران برای تالیف این کتاب مهم و همکاری صمیمانه‌شان با ناشر سپاسگزار است.